

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss – delbetänkandet *Jakt och fiske i renbetesland* (SOU 2023:46)

Storumans kommun har inbjudits att lämna synpunkter på rubricerat betänkande. Storumans kommun vill framföra följande huvudsakliga synpunkter:

- Girjasdomen kan inte svepande tillämpas enligt betänkandets förslag eftersom det kan finnas andra parter än staten i andra områden och Girjasdomen endast prövade den idag aktiva samebyn gentemot staten.
- Det är inte alls på förhand givet att det är den idag verksamma samebyn som är rättighetsbärare till en urminnes hävd som kan ha upparbetats av samer i ett område. Situationen med Vapstens sameby bevisar detta.
- Tärnaområdet i Storumans kommuns västra del blev sent koloniserat. Första insyningen skedde år 1824 och arbetet avslutades i slutet av 1800-talet. I området var jakt och fiske blev en viktig del för den privata markägarens överlevnad. Så som det fungerar idag drabbas privata markägare när det sker en dubbelregistrering av jakträtt och staten kräver samtidigt skatt på samma marker.
- Att rakt av genomdriva Girjasdomen i hela det föreslagna området riskerar att höja konfliktnivån markant. Även samer som inte är renägare riskerar att utsättas för hot eller diskriminering på grund av missnöje från jägare och fiskare.
- Markanvändningskonflikterna behöver därför få en politisk lösning. Vägen framåt måste ta ett helhetsgrepp som tar hänsyn till olika grupperns behov – socialt, kulturellt och ekonomiskt. Kommittén har inte

Kontor	Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Organisationsnr
Kommunkontoret	923 81 Storuman	Blå vägen 242	0951-140 00	0951-140 09	212000-2577
Tärna Samservice	920 64 Tärnaby	V. Strandvägen 11	0954-140 00	0954-140 43	Hemsida www.storuman.se

2024-05-28

beaktat tilläggsdirektivet i tillräcklig omfattning. Detta innebär att intressen som turism, allemansrätt, jakt och fiske blir helt underordnade renskötselns behov.

- Renskötselrätten kan och bör inramas genom lagstiftning utifrån proportionella avvägningar mellan berörda intressen.
- Att ändra på störningsrekvisiten från ”olägenhet av betydelse” till ”ringa olägenhet” och flytta upp bestämmelsen till lagstiftning i stället för att ha bestämmelsen i en förordning bör ej genomföras. Grunderna för när renskötseln störs är inte tillräckligt utredda eller accepterade.
- Staten bör även fortsättningsvis ha ansvaret för allmän offentlig upplåtelse av jakt och fiske. Lokal förvaltning med eventuellt stöd av länsstyrelsen är att föredra. Alla som vill jaga och fiska i fjällen bör ha liknande möjligheter att få tillgång till detta. Statens upplåtelser har för avsikt att alla människor hanteras lika. Det är dessutom tveksamt att flytta ansvaret för förvaltning från en myndighet under demokratisk kontroll till ett antal ekonomiska föreningar där vanligtvis endast renägare har inflytande och rösträtt.
- Om renskötseln får ännu starkare rättigheter till statens marker ovan odlingsgräns och på renbetesfjället i Jämtland utmanas förutsättningarna till samexistens mellan renskötsel och utvecklingen av norra Sverige, som omfattar arbetstillfällen, medborgerlig service, turism, energiproduktion, gruvdrift och skogsbruk.

Problemet med samebyn som den enda möjliga rättighetsbäraren för urminnes hävd – fallet Vapsten

Att samebyn är den enda möjliga rättighetsbäraren för urminnes hävd i ett av de aktuella områdena motbevisas tydligt via fallet Vapstens sameby, vars åretruntmarker till stor del är belägna i Storumans kommun.

Vapstens sameby har fått sitt namn av den historiska lappby med samma namn som är känd från historiska källor sedan början av 1600-talet. Den gamla Vapstbyn beboddes av fjällsamer som i minst lika hög grad var verksamma på norsk som på svensk sida och som skattade till båda rikena. Inom Sverige omfattade Vapstbyns område den södra delen av nuvarande Tärna församling samt fjällområdet inom hela Vilhelmina kommun.

Som en konsekvens av 1886 års renbeteslag fastställdes gränserna för en ny lappby med namnet Vapsten av länsstyrelsen i Västerbottens län 1898. Det är den som idag heter Vapstens sameby. Den har alltså inte samma utsträckning som den historiska Vapstbyn.

2024-05-28

De nuvarande medlemmarna i Vapstens sameby är arvtagare till en grupp nordsamer som tvångsförflyttades till området från Karesuando-trakten på 1930-talet och som övertog renskötselrätten i Vapsten-området omkring 1970. De sydsamiska familjer som bedrev renskötselrätten dessförinnan fick inte behålla den. Det är sålunda omöjligt att nuvarande medlemmar i Vapstens sameby skulle ha upparbetat urminnes hävd före 1750 i området. Ättlingar till områdets sydsamer har länge arbetat för att få tillbaka sin renskötselrätt. Många av dem är organiserade i Vaapsten Sijte (även kallat Vapsten Lappby), som alltså inte är samma sak som Vapstens sameby. I juni 2023 gav Hovrätten för övre Norrland Vapstens sameby rätt i frågan. Denna dom är baserad med utgångspunkt endast i rennäringslagen.

Därför är det ett grundläggande felaktigt antagande att *samebyarna* ”automatiskt” är de parter som ska kunna ha urminnes hävd till upplåtelserätt för jakt och fiske på de aktuella markerna. Alternativt måste man hävda att den idag gällande rennäringsrätten medför urminnes hävd till jakt och fiske på markerna för samebyn (vilket utredningen poängterar att Girjasdomen INTE innebär.)

Samebyar är ekonomiska föreningar (en sammanslutning av jordbruksföretag inom en boskapsnäring). De har vissa rättigheter som följer med detta idag (bland annat jakt- och fiskerättigheter), men att likställa detta med att just denna typ av organisationer har rätt till urminnes hävd för rättigheter som styrs enligt andra principer är ett logiskt felslut. Samebyarna har formaliserats genom rennäringslagstiftningen och föregående statliga lagar och påbud såsom renbeteslagen 1886.

Utredningen fastställer tidigt att renskötselrätten inte innebär att upplåtelserätt till jakt och fiske ingår i renskötselrätten. Dock fastnar utredningen sedan i ett cirkelresonemang där det ändå behandlas som ett axiom att renskötselrätt likställs med upplåtelserätt för jakt och fiske. Renskötselrätten har enligt sin speciallagstiftning medfört att en viss grupp fått exklusiva jakt- och fiskerättigheter på den aktuella marken, och har därigenom kunnat upparbeta urminnes hävd utan konkurrens (eftersom andra grupper inte har givits möjlighet till renskötselrätt på samma land).

Detta blir särskilt paradoxalt där jakt- och fiskesamer utestängs från sina huvudsakliga försörjningsresurser på vissa marker på grund av att dessa marker används för rennäring (och renskötselrättsinnehavaren därför fått jakt- och fiskerättigheterna tack vare sitt renägande.) Rätten till renskötsel måste helt avskiljas från andra eventuella rättigheter som har eventuell koppling till de grupper/personer som utför renskötelsen men som inte direkt handlar om renskötsel. Detta på grund av att renskötselrätten gett en ”monopolställning” på jakt och fiske på de aktuella markerna.

2024-05-28

Som LRF påtalar i sitt remissvar är det mycket problematiskt att betänkandet inte beskriver hur utvecklingen av renskötselrätten har sett ut och hur den samspelar med andra parter. Renskötseln har genomgått stora förändringar sedan rättigheten uppkom. Detta måste belysas och förklaras. Avsaknaden av sådan analys är direkt avgörande, för i de fall andra berörs av någon form av förändring av renskötselrätten går inte Girjasdomens slutsatser att användas.

Som LRF påpekar, Girjasdomen i sig baseras delvis på antaganden och betänkandets slutsatser baseras i sin tur på hypotetiska resonemang om hur framtida rättsprocesser skulle kunna fortlöpa.) Utredningen har inte klargjort skillnaden för det särskilda rättsinstitutet urminnes hävd på statlig mark respektive privat ägd mark, vilket är problematiskt. Det särskilda rättsinstitutet urminnes hävd kan endast utkrävas av samebyar under särskilda förutsättningar. Det ska inte och kan inte jämföras med äganderätt. Om bestämmanderätten över jakten och fisket och andra nyttjanderätter flyttas från ägaren till marken till en sameby så ändras äganderätten i grunden.

Risk för höjd konfliktnivå

Jakt och fiske är en viktig kulturyttring och ett stort fritidsintresse för många fler än de 3 700 personer som ingår i Sveriges 51 samebyar. För turism- och besöksnäringen är också jakt och fiske ett viktigt underlag för ett antal företag. Allmänhetens möjligheter till jakt och fiske kommer med största säkerhet att påverkas om samebyarna ensamma får bestämma över jakten och fisket.

Det finns en påtaglig risk för ökad konfliktnivå i lokalsamhällena då jakt och fiske är mycket viktiga beståndsdelar i många människors liv. Det kan spilla över på alla samer, inte bara medlemmarna i samebyarna. I förlängningen finns det risk att färre samer vågar vara öppna med sin kulturella och språkliga tillhörighet och att färre personer vågar använda sitt samiska språk. Jägareförbundet framhåller också att Girjas sameby, sedan de fick ensamrätt till jakten och fisket, har begränsat tillgängligheten till området vilket påverkat såväl allmänheten som jakten och fisket. Detta kommer (tyvärr) ofrånkomligen att höja konfliktnivån.

Idag har länsstyrelserna en sammanhållande roll för jakt- och fiskekort och prissättning. Hur blir det om 51 olika parter i stället får den bestämmanderätten? Tyvärr har inga konsekvensanalyser gjorts. Det är av central betydelse att göra grundliga konsekvensanalyser eftersom förslagen riskerar att skapa långtgående rättighetsförskjutningar från dem som äger marken i norra Sverige till samebyar. Kommittéförordningen ställer krav på framtagande av konsekvensanalyser. Det är en stor brist att dessa saknas.

2024-05-28

Det är helt uppenbart att det aktuella problemkomplexet måste få en politisk lösning och inte enbart baseras på en enskild dom som dessutom endast kan ses som prejudicerande i de fall där förutsättningarna är desamma. Sveriges samebyar verkar ungefär på halva Sveriges yta (ca 200 000 km²). Girjas sameby omfattar 5 449 km² vilket är 2,7 % av den totala yta som samebyarna verkar på. Frågan om Girjasdomen kan användas som prejudikat måste naturligtvis utredas i varje enskilt fall, om man ändå väljer att gå den juridiska vägen.

Ulrik Dahlgren
Kommunstyrelsens ordförande

Digitalt signerat

Beslutsinstans: Kommunstyrelsen 2024-05-28 § 98

Handläggning: Utredare Alexander Jonsson

Signering

Följande parter har signerat detta dokument

Namn: ULRIK DAHLGREN

Datum: 2024-06-10 13:37

Signerat kryptografiskt SHA-256 hashvärde:

787085A76DF4BE75C7E5414799A257678B94A43176033A053DCB50F5E25A1661